

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ПРАЦІ ІТ-СФЕРИ

В сучасному суспільстві використання інформаційних технологій є основним фактором розвитку економіки, підґрунтям інформаційної революції, в межах якої можливість переробки інформації по собі вже є багатством. Розвиток комп'ютерних технологій, розповсюдження інтернету обумовили стрімкі темпи інформатизації суспільства, що викликало суттєве зростання попиту на відповідні продукти і послуги.

Упродовж останніх 25 років сфера ІТ-послуг в Україні розвивається швидкими темпами, фактично перетворившись на високоінтелектуальну індустрію, яка є драйвером розвитку економіки держави. Так, сектор ІТ-послуг посідає друге місце за обсягом експорту послуг - 3,86 млрд. дол в 2021 році [1] та налічує майже 300 тис. фахівців, попит на яких щороку зростає на 25-30 відсотків [2, с. 3]. Отже, виникає об'єктивна необхідність дослідження відповідного ринку праці.

Ринок праці класифікують за критерієм ланки суспільного виробництва і виділяють національний ринок праці, галузевий і внутрішньофірмовий. Це дає підстави для виділення галузевого ринку праці у ІТ-сфері як економічної форми функціонування робочої сили у даній сфері, який, з одного боку, є складовою національного ринку праці, а з іншого - містить внутрішньофірмові ринки праці в межах компаній, що надають послуги з інформаційних технологій. Таким чином, ринок праці ІТ-сфери можна визначити як сукупність економічних відносин, пов'язаних з процесом задоволення потреб в робочій силі однієї із сфер економічної діяльності - сфери інформаційних технологій.

Ринок праці ІТ-сфери є похідним від ринку ІТ-послуг тому, що із зростанням попиту на ІТ-продукти і послуги відповідно збільшується і чисельність працюючих у цій сфері. Основні елементи ринку праці ІТ-сфери можна визначити за аналогією з національним ринком праці: попит, пропозиція і ціна робочої сили, специфіка яких визначається особливостями діяльності у сфері інформаційних технологій та кон'юнктурою відповідного ринку ІТ-послуг.

Попит на ринку праці ІТ-сфери є похідним від попиту на ІТ-продукти і послуги. Він визначається загальною потребою економіки та потребою ІТ-компаній у фахівцях з інформаційних технологій і комп'ютерних систем для заповнення вакантних робочих місць на умовах основної діяльності, сумісництва та для виконання разових робіт. Пропозиція включає:

- зайнятих у сфері інформаційних технологій;
- безробітних, які активно шукають роботу у ІТ-сфері;
- працівників, які намагаються змінити місце роботи.

Ціна робочої сили працівників у ІТ-сфері визначається дією ринкового механізму, тобто співвідношенням попиту і пропозиції у цій сфері. Оскільки

попит на ІТ-послуги і продукти в сучасних умовах зростає, відповідно підвищується попит на працівників сфери інформаційних технологій. За підрахунками компанії GlobalLogic, в Україні упродовж останніх років кількість нових вакансій зростала щороку на 40 тис., або на 25-30%. На тільки одному спеціалізованому порталі для ІТ-фахівців DOU на початку 2022 року з'являлось 2-2,5 тис. нових вакансій на тиждень. [3]. Водночас, реальна кількість працевлаштованих ІТ-спеціалістів зростала лише на 18%, що свідчить про суттєве перевищення попиту над пропозицією.[4]. Відповідно до законів ринку, така ситуація не може не призводити до зростання ціни робочої сили у даній сфері. Так, щомісячна винагорода працівників ІТ-індустрії складає від 1100 до 4000 доларів на місяць і подекуди більше. [2, с.12]. Хоча розмір заробітних плат істотно відрізняється залежно від ІТ-позиції фахівця, її рівень кратно перевищує середні показники в інших видах економічної діяльності.

Згідно з сегментацією ринку праці на первинний і вторинний, ринок праці ІТ-сфери має всі риси первинного ринку праці, який характеризується стабільною зайнятістю, високим рівнем оплати праці, вираженими можливостями професійного росту фахівців. Його робоча сила відзначається високим рівнем якості, який базується на високому рівні освіченості, оволодінні найсучаснішими інформаційними системами і технологіями, іноземними мовами, комунікативними здібностями. Українські ІТ-фахівці мають профільну вищу освіту (83% працівників, в тому числі – 55% з програмування або точних наук), володіють англійською мовою на рівні не нижче Intermediate (80% працівників), мають три та більше років досвіду (60% працівників) [2, с.11].

Ринок праці ІТ-сфери має певні характерні особливості:

- високі вимоги до якості робочої сили: наявність профільної освіти (формальної чи неформальної), систематичне підвищення кваліфікації та особистісний розвиток, креативність, здатність адаптуватись до швидких змін завдань тощо);
- індивідуальний характер праці більшості робочих місць та клієнтоорієнтованість;
- більша незалежність суб'єктів цього ринку праці від їх територіального розміщення;
- глобальність (інтернаціональність, вихід за межі національних економік);
- висока гнучкість (щодо форм зайнятості, режимів праці, витрат на робочу силу, мобільності працівників);
- переважанням серед роботодавців компаній малого та середнього розміру (ІТ компанії зі штатом до 80 спеціалістів складають 86%) та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (81% зайнятих у ІТ-сфері), оскільки ІТ часто передбачають проектний характер робіт [2, с.8];
- наявність численних закладів неформальної освіти, що обумовлюється постійно зростаючими потребами у ІТ-фахівцях, швидким «старінням» знань та інертністю формальної освіти.

Суб'єктами на ринку праці ІТ-сфери України виступають:

1. основні учасники (безпосередні суб'єкти трудових відносин):

– роботодавці, переважно, ІТ-компанії різних організаційно-правових форм власності;

– наймані працівники, які займають відповідні робочі місця, чиї професійні й особистісні якості відповідають вимогам роботодавців;

2. фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які можуть бути як покупцями, так і продавцями продуктів і послуг у сфері інформаційних технологій;

3. органи державного регулювання і контролю в сфері трудових відносин;

4. саморегулювні організації - неприбуткові об'єднання ІТ-компаній, створені з метою узгодження інтересів бізнесу, держави та міжнародних партнерів задля розвитку ІТ-індустрії, розроблення та впровадження правил поведінки на ринку ІТ, надання своїм членам підтримки в юридичних, податкових та інших аспектах;

5. органи, які здійснюють державне регулювання ринків в сфері інформаційних технологій, зокрема, Міністерство цифрової трансформації України;

6. об'єднання, які представляють на ринку праці інтереси основних його учасників (об'єднання роботодавців і профспілки);

7. сервісні структури, які задовольняють потреби основних учасників ринку інформаційних технологій в спеціалізованих послугах:

– профільні освітні заклади, що забезпечують професійну підготовку кадрів для ІТ-сфери, а також підвищення їх кваліфікації;

– посередницькі структури (приватні кадрові агентства, державна служба зайнятості);

– юридичні фірми, які надають основним учасникам ІТ-ринку правові послуги.

Специфіка функціонування основних суб'єктів ринку праці визначається характерними особливостями ринку праці ІТ-сфери.

Література:

1. Зовнішня торгівля України у 2021 році: Експрес-випуск. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/02/14.pdf> (дата звернення: 28.10.2022).

2. Ukraine IT Report 2021. Асоціація IT Ukraine : веб-сайт. URL: <https://drive.google.com/file/d/1LujaT9pHEGhgPRRojfnlZgQikkyiIlbE/view>

3. Ринок праці під час війни. Портал ІТ-фахівців DOU : веб-сайт. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/job-market-during-wartime/?from=doufp> (дата звернення: 29.10.2022).

4. ІТ в Україні: цифри, перспективи та бар'єри. DLF Attorneys-At-Law : веб-сайт. URL: <https://dlf.ua/ua/it-v-ukrayini-tsifri-perspektivi-ta-bar-yeri/> (дата звернення: 29.10.2022).